

(*Li. Different.*, § 337); els més normals *malum granatum* i *mala granata* figuren en molts glossaris (CGL VI, 673); en alguns altres, però, llegim «*malegranum: βόα*» (CGL II, 531.7); referint-se a l'escorça del nostre fruit veiem «*cortex maligranatae: κῦτινος βόιας*» (CGL III, 558.38) i formes semblants en altres 9 (CGL VI, 280). En fi, *malagrana*: βόα, del qual podrien sortir algunes formes romàniques (com b-llgd. *magranbo*).

Les formes *magrana* i *milgrana* s'expliquen ben fàcilment com a resultat de l'encreuament de MÏLLE GRANA amb MALUM GRANATUM; sobretot tenint en compte que la L i la R, com a líquides amb molt de comú, tenen bastant de dissimilable, i que les r, l, n, resultants fàcilment poden intercanviar llur posició: recordem les formes citades com *mirgā*, *minglana*, *magranata*. Si bé és veritat que en català tenim escassa representació de *mi*-conservat, tinguem en compte que en part es pogué passar també de MÏLEGRANA a *meli-grana* > *mélgrana*, d'on *malgr-* (cf. *salvatge* SILVATICUS, *balança* etc.).

DERIV.: *Magraner* [Llull]: «tallaria cinc vergues de un *magraner* que havia en lo hort», *Merau.* (Ag. I, 247; NCl. II, 150); Busa-N.; «*magraner*: malus punica sativa; *m. bort*: id. silvestris»; «flor de *magraner* o badocs: cytinus: f. d. m. bort: balaustium», OPou (*ThPu.*, 52, 53); val. *magraner* Cavanilles (*Obs.* II, 331; Lamarca) i anotat a Torrent, Carlet, Potries i Benissa (1962-3); però *mangraner* al Maestrat (Vall d'Alba, 1961; Vinaròs, BDLC XII, 284). *Milgranero* ja apareix en un doc. murcià de 1275 (GaSoriano, p. 158). Al Ross. anoto *manglóné*. A Villerac, Estagell, Talteüll, Baixàs i Castellrosselló (1960); però JSebPons escriví: «*L'Amor que passa*: Els gitanos de Bohèmia / una tarda van passar; / mira el *mangraner* salvatge, / tots els calzes que s'hi fan! / --- Calia veure llur carro / --- / al bell cim una minyona / amb el mocador emporprat: / sa galta s'emmorenia, / s'emmorenia el seu braç; / tan fermissa i tan vermella / --- / si han dit que l'amor portaven, / qui diria on l'han portat!» (*Canta-Perdiu*, 110). *Magranar*. *Magranat*. *Magranejar* (cf. la *magrana agra* de StVicentF). *Magranera*. *Magraneta*. *Magranó*. *Amagranat*. *Esmagranar-se*.

MAGRE, del ll. MACER, MACRA, MACRUM, 'prim'.⁴⁵
□ 1.ª doc.: Llull.

«Tant foren santes e devotes les paraules que la dona dehia, que la abadesa --- — --- aparellada són de perdonar --- *magra* e treballada és vostra persona per gran afició de vostre cors; pobres són vostres vestiments, *magres* e poques són vostres viandes ---»; «senyer Blanquerna --- vós sots veyll e *magre*, e havets mester tals viandes e tal loc que puscats haver sustentació corporal ---», «fam, set, *magres* viandes», *Blanq.* (NCl. I, 180.10; II, 253.27; I, 160.24); *Gentil*, 12.16. Mot de tots els temps i totes les regions de la llengua, intensiu respecte de *prim* i més material que *flac*. I aviat recollit pels lexicògrafs: «*magre*: gracilis, macer; estar *magre*: esse grandis macie», OPou (*ThPu.*, 298).

DERIV.: +*Magra* f. és sobretot del cat. occidental pi-⁶⁰

rinenc en el sentit de 'llesca de pernil': «li posaré una altra *mágra* per si caminant té més gana», Tirvia (1932); «pedazo de jamón», Vall d'Aneu (Pol., p. 21); i segueix en ús per les altes valls aragoneses fins al límit basc: «con fideus y sopas y un trob de *mágra* con languanña saliba un cocfu güeno», «pero más *mágra* que tocino, o con tocino *amagráu*», Ansó (1966). *Magror* [«macies», OPou, *ThPu.*, 298]; *magresa*, Llull; *magritja* ross.; *magricia*, JqRuyra, Noller (DAG.); +*magrura* (DAmen.); *magretat*.

Magrelis 'molt magre' Olot, Mallorca (*AlcM*), i el mot +*micrelis* no recollit per cap dicc., però usadíssim a Girona i molts altres llocs del cat. central (1911, 1913, 1916 ---) com a mot afectiu en el sentit de 'persona flaca i desmenjada': probablement resulten de dissimilació d'un b. ll. sagristanesc i escolanesc **macreris* 't'aprimaràs, la passaràs magra', per contaminació del ll. *macresces* id. amb futurs com *morieris*, *missereris*, *langueris*, de sentit semblant i que sentien en el llaf dels chors i dels seminaris (*micrelis* contaminat per *mica*, *micarella* etc., i *magrelis* per *magre*); combinat amb *macresco*, *macrescas* i altres formes d'aquell verb: *magriscolis* [Noller; DAG.]; *magristó* deu tenir una gènesi més o menys relacionada, si bé aquí hi hauran participat *magrissim* [Lab. 1840] i potser *crestó* 'cap de bestiar castrat'.

Però pel que fa a *magristó*, aquest ja és de to objectiu, no afectiu [DAG.]: «home de mitja edat, *magristó*, més baix que alt», MinVayreda (*Sang Nova* I, § 4, 22); «aquell jove *magristó*, que de poc s'havia encarregat de la classe de Retòrica», Maragall (*Manyé*, 1910, O. C. Per. I, 885b); «ell és gros i petit; vostè és ben alt i *magristó*: tot nervi, caram!», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 201); mall. *magrista* «persona magra per naturalesa, no per malaltia» (Moll, AORBB III, 13) em sembla més aviat extret regressivament; *magristol* a Felanitx; altrament cf. el fr. dial. *maigristin*, Horning (ZRPb. xxvi, 326). Ja són de derivació normal *mágrenc*, *magrós*, *magrissó*, *magritxol* i *magrantí*, el qual trobem ja en el S. XIII, l'*Astrologia* de B. de Tresbens (21, 36), cerd. (BDC XIX, 161); *magrintó*. +*Magrinyol* 'erm, terreny infèrtil' ross.: «El Collet de les Sitges és allà on es veuen aquells *magrinyols*» (StAndreu de Sureda, 1959); *magrer*.

Amagrir [S. XIII]: «dejuna --- per so que la carnia sia *amagrida*», *VidesR* (112r1, n. 2: *emmagresida* en el ms. B; i traduït «ut parum habeat de carne», 314.24); també *emmagrir* («sab, don Lluïset, que 'm fa pena tant d'estudiar? Vostè s'hi *emmagreix* tot, y això no val res: lo primer és la salut», Noller (*Pap.*, 58) o +*emmagre*(s)ir ross. ant. (supra); *amagrida*, *amagridor*, *amagriment*; *magrir* ant. (Ausàs); *remagrit*; *magrejar*.

Cultismes: *Demacrar*, *demacrat* [Lab. 1839]; *demacració*. *Macilent* [Lacav.], ll. *macilèntus* id., i *emaciació*, que com el ll. *macies* 'magror', vénen de la mateixa arrel.

MAGUEI [DFa.], del taïno de les Grans Antilles, per conducte del cast. *maguey*, on ja apareix el 1520.